

Hemträdgården

Utges av Riksförbundet Svensk Trädgård | Pris 54 kr (momsbefriad)

Sveriges största trädgårdsorganisation

Vintervackert med nypon

sid 5

Hilmas Alaska

Alaska är en unik kulturträdgård på Nord-Långö utanför Strömstad i norra Bohuslän. På 1930-talet byggde guldgräverskan Hilma Svedal upp en oas i sten och betong här, efter att hon tillbringat ett antal år på äventyr i USA och Kanada.

Text och bild: **AGNETA FALCK**

Än i dag kan du besöka trädgården och ta del av den fascinerande historien om Hilma och hennes Alaska. Här finns ett stort antal byggnader bevarade såsom Vindarnas Tempel, Igloon, Golden Gate-bron och många trappor, terrasser och prunkande blomsterurnor.

Hilma föds 1870 i den relativt välbärgade fiskarfamiljen Wunsch på Syd-Hällsö utanför Strömstad. Hon får sammanlagt nio syskon. Familjen förvärvade Nord-Långö för att kunna nyttja fiskerättigheterna runt ön samt för att ha betesdjur på markerna. Under uppväxten deltar Hilma i arbetet både med djurhållningen och ute till sjöss. Hon lär sig ro, segla, fiska och sköta kreaturen. Det är en tuff uppväxt, som ska vara till stor hjälp under de kommande äventyren.

Hilmas far Johan Karl Wunsch dör i lunginflammation 1888, endast 55 år gammal. Familjen bor till en början kvar på Nord-Hällsö, men flyttar sedan in till fastlandet, där de har en gård.

När Hilma är 27 år beger hon sig med amerikabåten S/S Oslo till New York, där hon arbetar som hembiträde och lär sig språket. Hilma tar sig an alla utmaningar med jämnmod och lever efter mottot "Don't Worry". Efter några år i New York beger hon sig väs-

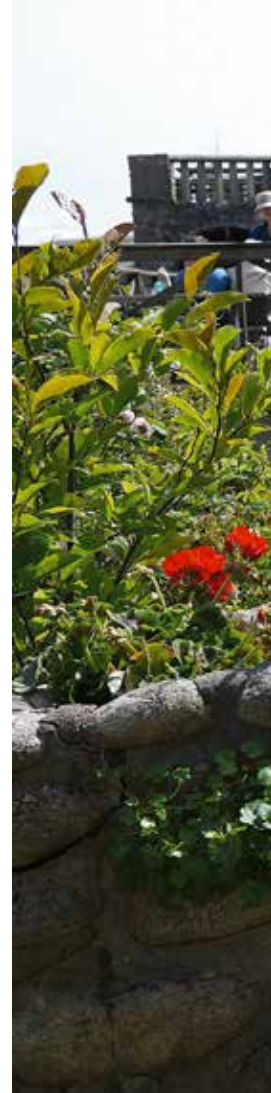
terut mot Kalifornien och vidare norrut till Alaska via Klondike i Kanada. Resan är full av strapatser och den 50 mil långa sträckan mellan städerna Ruby och Nome i Alaska vandrar hon med en bössa som sitt enda sällskap. Hilma jobbar på värdshus och letar guld. Hon träffar norrmannen John Svedal, de gifter sig 1912 och fortsätter leta guld tillsammans. De bor under enkla förhållanden, i tält eller timmerstugor, och lever på vad naturen kan ge av småvilt och bär som lingon och blåbär. Ibland får de arbeta länge utan resultat, men sedan står lyckan dem bi och de finner guldsand och större bitar guld, så kallade nuggets.

Återvänder till Nord-Långö

Ett flertal gånger åker Hilma till San Francisco och hälsar på systemen som bor där. Det sägs att Hilma även besöker och beundrar olika sten- och grusträdgårdar i japansk stil under sina besök i Kalifornien.

Hemma i Bohuslän har syskonen delat upp Nord-Långö mellan sig och genom lotten får Hilma området, där Alaska finns i dag. Hon besöker Strömstad ett par gånger under åren, men först 1925 följer maken John med, och de bor i tält på Hilmas mark på Nord-Långö. John trivs dock inte så bra och längtar tillbaka till guldgrävandet. Efter två månader återvänder han till USA. Hilma är nu närmare 60 år. Hon stannar kvar och påbörjar arbetet med att skapa den oas som hon kallar Alaska på Nord-Långö.

På den här tiden fanns det inte mycket växtlighet på de bohuslänska öarna. Träden hade avverkat för att användas till båtbyggen och som bränsle. Hilma planterar därför träd, som björk och körsbär, och växter bl a från frön, som hon tagit med sig från Amerika. Hilma ror till de närliggande öarna och samlar sten,

Alaska på Nord-Långö nås med båt från Strömstad.

Hilma Svedal framför trappan 1930.

Värdshuset Golden Inn, som det såg ut innan det brann ner 1962.

Alaska är ett populärt utflyktsmål.

som läggs på hög på stranden. När högen är stor nog, rör hon in till Strömstad och köper cement. Det sägs att hon kunde bära en cementsäck om 50 kg under vardera armen. När människor oroligt undrar hur hon ska klara av det hårda arbetet svarar hon bara "Don't Worry!" Först bygger hon en liten stuga i sten som kallas Igloon, och där bor Hilma innan hennes bungalow står klar, ett trähus med veranda där hon sedan bor de kommande tjugo åren.

Ett värdshus byggs

Under perioden 1927–1930 byggs det intensivt på Alaska. Hilma gör det mesta själv men tar även hjälp av lokala hantverkare. De bygger trappor, terrasser och blomsterurnor. Det grävs även ett avancerat bevattnings- och dräneringssystem. Hilma anlägger dammar högre upp på ön för att samla vatten och leder det genom kulvertar och rör, så att trädgården och många av urnorna självbevattnas underifrån med hjälp av det naturliga trycket i systemet. Trädgården står färdig 1930, och förbipasserande båtar stannar till och beundrar den gröna oasen. Besökarna ges möjlighet att njuta av kaffe i den lummiga dalgången mellan klipporna.

År 1934 står värdshuset Golden Inn klart, och dess kaféverksamhet lockar allt fler gäster. Det serveras kaffe med dopp och man börjar anordna danskvällar på Alaska. Från Strömstad går så kallade "Månskens-turer" för dem som vill dansa till levande musik.

Under andra världskriget ligger det mesta av verksamheten nere på Alaska, och efter kriget säljer Hilma trädgården till sin systerson. Han driver verk-

samheten vidare och under 50-talet kunde Alaska ha uppåt 30 000 besökare per säsong. En ny ägare tillträder 1961, men något går dock fel i det nyinstallerade elsystemet. Genom en stor brand totalförstörs värdshuset Golden Inn 1962.

Efter branden blir Domänverket ny ägare och sedan tar Naturvårdsverket över. Platsen förfaller och på 70-talet bestämmer sig Naturvårdsverket för att riva byggnaderna. Rivningen påbörjas och flera delar förstörs men lokalborna i Strömstad protesterar och lyckas till slut stoppa grävskopornas framfart.

Under lågkonjunkturen i början av 90-talet ordnas ett projekt för arbetslösa byggnadsarbetare, som får renovera Alaskas byggnader. 15 personer arbetar i nästan ett år i projektet och de imponerades av den ingenjörskonst som Hilma skapat 60 år tidigare.

Hilma Svedal avled efter en tids sjukdom 1965, 94 år gammal. På hennes gravsten på kyrkogården i Skee står det "Don't Worry".

Alaska på 2000-talet

I dag är Alaska ett populärt utflyktsmål för norska och svenska bussgrupper samt turister och bofasta i regionen, med ca 5 000 besökare per säsong.

Till Nord-Långö går det under sommarsäsongen regelbundna båtturer från Strömstad och det finns en brygga, där allmänheten kan lägga till.

Helena Lantz och Stephan Selin driver Selin Charter och har kört besökare till Alaska i 13 år.

– Men sedan sju år tillbaka har vi även själva arrenderat av platsen, och vi sköter anläggningen och dess planteringar. Vi såg att det går att göra så mycket mer ►

»Hilma ror till de närliggande öarna och samlar sten ...«

Hilma murade flera olika sittplatser och ett stort antal blomsterurnor.

► här; därför ville vi driva verksamheten själva, berättar Helena, efter att hon berättat historien om Hilma och Alaska för dagens besökare.

Helena Lantz är själv en pelargon-nörd, så det blir mycket pelargoner i krukorna på Alaska. Ett år ställde hon ut ett stort antal pelargoner, varav några var 100 år gamla. Helena har många idéer om hur hon skulle kunna restaurera de befintliga byggena och samtidigt utveckla nya delar på Alaska. Möjligheterna är dock begränsade, då hela verksamheten måste bära sina egna kostnader, och det de drar in på båtbiljetter och glassförsäljning, täcker bara de löpande kostnaderna.

– Jag drömmer om att anlägga en rododendrondal längs 'vägen västerut' upp mot Golden Gate-bron. Och tänk att kunna göra iordning dammen och ha näckrosor där, säger Helena Lantz med stor entusiasm. 🌸

Nord-Långö, inte bara Alaska

Nord-Långö är ett naturreservat och förutom ett besök på Alaska finns även möjligheter att ströva längs vandringsleder och se ett stort antal växter, t ex strand- och backval, nattviol, vildväxande liguster, idegran och blodnäva. Här finns flera olika badstränder.

Helena Lantz berättar om Hilmas Alaska.

Hilmas första byggnadsverk.

Golden Gate-bron stod färdig 1935, två år före dess namne i Kalifornien. Hilma besökte San Francisco några år tidigare och fick höra talas om planerna att bygga en ny bro där.

Man kan hitta rester av det avancerade bevattningssystem som Hilma anlade.

Vindarnas tempel. Kanske den mest spektakulära byggnaden på Alaska.

En av flera trappor. Trädgården var färdig 1930 och alltför förbipasserande båtar lade då till och besökte Hilmas oas.

Några besökare på Alaska 6 juli

Lisa Westerberg från Arvika med dottern Tilda.

Lisa Westerberg från Arvika fick en utflykt i Mors Dags-present av döttrarna Tilda och Lisa. Nu blev resan av och de for från Arvika till Alaska över dagen.

Vad tyckte du om Alaska?

– Det var helt fantastiskt. Tänk att ha en idé och genomföra den själv, som Hilma gjorde. Och att hon släpade dit all sten och cement. Det var väldigt kul att se. Mysigt att göra något tillsammans med döttrarna, och de hade valt resmålet väl, eftersom jag är trädgårdsintresserad, säger Lisa Westerberg.

Anders Höckerfors från Trollhättan fascinerades av ingenjörskonsten på Alaska.

Anders Höckerfors från Trollhättan har semester och hyr en stuga med familjen på Rossö strax söder om Strömstad.

– Det var en fin utflykt att göra. Min fru har varit här som barn, men för mig är det första besöket.

Vad tyckte du om Alaska?

– Det är en fascinerande plats, ett helt livsverk som ändå är uppbyggt under relativt kort tid. Jag tyckte det var fint med planteringarna som lyste upp med sina blommor och bidrog till att platsen känns som en oas. Jag är intresserad av ingenjörskonst så det var fascinerande, att det fanns ett så avancerat bevattningssystem, säger Anders Höckerfors.

Anita Joneryd, Strömstad på besök med dottern Anna Glansberg, Göteborg, och barnbarnet Melker.

Anita Joneryd, Strömstad besöker Alaska med dottern Anna Glansberg, Göteborg, och barnbarnen Melker (5,5) och Malte (2 år).

– När barnen var små bodde vi på Seläter, (som ligger på fastlandet mitt emot Alaska), och då åkte vi ofta över hit för att bada och njuta av den oas som det var. Då var det mycket mer vildvuxet, men nu är det ju iordninggjort med mycket planteringar. Det är fortfarande en fin plats med en fantastisk historia, så när dottern, som bor i Göteborg, var på besök med sina barn, ville vi passa på att åka hit, berättar Anita Joneryd.

– Jag tyckte båten var bäst, säger Melker bestämt.

Läs mer

Hilmas Alaska, Mikael Jägerbrand, Virvelvind förlag. I Hilmas fotspår – en resa till Alaska i Strömstad och i USA, Göran Dave.